

Ярослав Ю. Агій¹, Анна-Кристина М. Куцїн², Олег Б. Михайлюк³
**РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ФАКТОРІВ У ТРАНСФОРМАЦІЇ
МІСЦЕВОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

У статті обгрунтовано роль територіальних факторів у трансформації місцевого продовольчого забезпечення. Встановлено, що сучасна глобалізована продовольча система є джерелом багатьох економічних, соціальних та екологічних проблем. Жодна економічна система не спроможна гарантувати населенню абсолютну продовольчу забезпеченість.

Ретроспективний аналіз довів, що в різні часові періоди спостерігалися економічні кризи, що були спричинені в тому числі недостатнім продовольчим забезпеченням в різних країнах та регіонах світу. Свого часу побудована продовольча система, не змогла вирішити проблеми продовольчої безпеки в країнах, що розвиваються. Надалі, це призвело до створення нерівності, в тому числі і у промислово розвинутих країнах, виключаючи доступ найбільш вразливої частини населення від якісного харчування.

В дослідженні встановлено, що в основі визначення територіальних факторів впливу на продовольче забезпечення лежить принцип географічного розподілу та управління. Негативний зміст чинників, які визначають питання місцевого забезпечення призводить до виникнення продовольчих загроз. У відповідь на ці та інші гострі соціальні, економічні та екологічні виклики нещодавно з'явилася концепція стійкої продовольчої системи.

В статті визначено завдання дослідження стосується способу досягнення стійкої продовольчої системи, а саме «територіальної організації» продовольчих систем. У межах багаторівневого управління роль територіальних факторів у трансформації місцевого продовольчого забезпечення відіграє ключову роль у переході до сталої продовольчої системи.

В статті структуровано фактори трансформації місцевого продовольчого забезпечення, який включає такі рівні: національний, регіональний, територіальний, регіональний, локальний та індивідуальний. Встановлено, що взаємозв'язки між суб'єктами ринку продовольчого забезпечення мають різні масштаби, що визначено сферою їх дії та територіальною приналежністю. У загальному підсумку це сприяє багаторівневій ієрархії рівнів факторів впливу на продовольче забезпечення.

Ключові слова: продовольство, забезпечення, продовольча безпека, резервування.

Рис. 1. Літ. 10.

DOI: 10.32752/1993-6788-2023-1-260-14-20

Yaroslav Yu. Ahij, Anna-Kristina M. Kutsyn, Oleh B. Mykhailiuk
**THE ROLE OF TERRITORIAL FACTORS
IN THE TRANSFORMATION OF LOCAL FOOD SUPPLY**

The article substantiates the role of territorial factors in the transformation of local food supply. It has been established that the modern globalized food system is the source of many economic, social and environmental problems. No economic system can guarantee absolute food security for the population.

Retrospective analysis proved that economic crises were observed in different time periods, which were caused, among other things, by insufficient food supply in different countries and regions of the world. The food system built at the time was unable to solve the problems of food security in developing countries. In the future, this led to the creation of inequality, including in industrially developed countries, excluding the access of the most vulnerable part of the population to quality nutrition.

¹ Uzhhorod National University. Uzhhorod. Ukraine.

² Uzhhorod National University. Uzhhorod. Ukraine.

³ Uzhhorod National University. Uzhhorod. Ukraine.

The study established that the principle of geographical distribution and management is the basis for determining the territorial factors of influence on food supply. The negative content of the factors that determine the issue of local provision leads to the emergence of food threats. In response to these and other pressing social, economic and environmental challenges, the concept of a sustainable food system has recently emerged.

In the article, the task of the research is defined and concerns the method of achieving a sustainable food system, namely the "territorial organization" of food systems. Within multi-level governance, the role of territorial factors in the transformation of local food supply plays a key role in the transition to a sustainable food system.

The article structures the transformation factors of local food supply, which includes the following levels: national, regional, territorial, regional, local and individual. It was established that the relationships between the subjects of the food supply market have different scales, which is determined by their scope and territorial affiliation. In general, this contributes to a multi-level hierarchy of levels of factors influencing food security.

Keywords: food, supply, food security, reservation.

Peer-reviewed, approved and placed: 10.02.2023.

Постановка проблеми. Сучасна глобалізована продовольча система є джерелом багатьох економічних, соціальних та екологічних проблем. Жодна економічна система не спроможна гарантувати населенню абсолютну продовольчу забезпеченість. У різні часові періоди спостерігалися економічні кризи, що були спричинені в тому числі недостатнім продовольчим забезпеченням в різних країнах та регіонах світу. Свого часу побудована продовольча система, не змогла вирішити проблеми продовольчої безпеки в країнах, що розвиваються. Надалі, це призвело до створення нерівності, в тому числі і у промислово розвинутих країнах, виключаючи доступ найбільш вразливої частини населення від якісного харчування.

Крім того, глобалізована продовольча система значною мірою сприяє географічному та культурному розриву між містами та сільською місцевістю. Порушені питання вимагають дослідження трансформації місцевого продовольчого забезпечення та територіального контексту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дане дослідження, присвячено визначенню ролі територіальних факторів впливу на трансформаційність місцевого продовольчого забезпечення. Питання розуміння ролі територіальних факторів у трансформації місцевих продовольчих систем, виконане на основі напрацювань українських науковців за даною тематикою. Зокрема, це Кордзая Н.Р. [1], А. Шведюк [2], Я. Цецик [3], А. Рудич [4], Н. Кравчук [5], Л. Глубіш [6], М. Дубчак [8], Р. Зубков [9] та ін.

Метою дослідження є реконструювання контексту відносин, що демонструють роль факторів у трансформації вбудованої територіальної динаміки місцевого продовольчого забезпечення.

Основні результати дослідження. Сучасна географія світового виробництва продуктів харчування не співпадає з територіями їхнього споживання та спричиняє різноманітні коливання у питаннях соціально-економічного забезпечення.

Загалом попередні дослідження підтверджують, що глобалізована продовольча система значною мірою і спричинила географічний та соціально-

економічний розрив між містами та сільською місцевістю. У цьому сенсі проблема продовольчого забезпечення є багатовимірною. На першому плані знаходяться чинники, які включають показники ресурсного (чорнозем, органічність тощо), соціального (зайнятість, безробіття, тощо), економічного (дохід, ВВП, тощо), політичного (демократії, устрій тощо) та природно-кліматичного (посуха, паводки тощо) характеру.

В основі визначення територіальних факторів впливу на продовольче забезпечення лежить принцип географічного розподілу та управління. Негативний зміст чинників, які визначають питання місцевого забезпечення призводить до виникнення продовольчих загроз. У відповідь на ці та інші гострі соціальні, економічні та екологічні виклики нещодавно з'явилася концепція стійкої продовольчої системи (СПС). ФАО визначає «стійку продовольчу систему як таку, яка забезпечує продовольчу безпеку та харчування таким чином, щоб економічні, соціальні та екологічні основи для створення продовольчої безпеки та харчування для майбутніх поколінь не були під загрозою» [2].

Однак на практиці шляхи досягнення стійких продовольчих систем дуже різні та фактори впливу на них теж різні, оскільки залежать від територіального розміщення. Стійкі продовольчі системи або її частини залежать від: агроєкології, органічного землеробства або прийнятої сертифікації на локальному чи державному рівнях [3].

Однак, завдання нашого дослідження стосується одного – способу досягнення стійкої продовольчої системи, а саме «територіальної організації» продовольчих систем. Доволі часто у іноземних дослідженнях зустрічається і інші визначення, інколи вчені використовують таку термінологію «локальні продовольчі системи» [3], «регіональні продовольчі системи» [9] або «територіальні продовольчі системи» [4].

Аналіз вітчизняної наукової літератури [1-5] застосовує інший підхід для визначення факторів трансформації місцевого продовольчого забезпечення. Застосовуючи методи індукції та дедукції, а також метод фокальних об'єктів та проєкції можна визначити, що вони залежать від системи національної продовольчої безпеки. Тому фактори трансформації місцевого продовольчого забезпечення включає такі рівні: національний, регіональний, територіальний, регіональний, локальний та індивідуальний.

Загалом, за факторами впливу, рівні продовольчого забезпечення можна представити у вигляді ієрархії наведеної на рис. 1.

Згідно представленою ієрархією, виробництво продовольства та продовольче забезпечення має відбуватися переважно в одній географічній зоні, допускаючи наявність місцевого або регіонального масштабу. Формат місцевого продовольчого забезпечення можна інтерпретувати як відповідь на територіальні фактори впливу на глобалізовану продовольчу систему. Фактори, на які спрямовано трансформацію місцевого продовольчого забезпечення, мають географічний, економічний, когнітивний і політичний характер [7].

Прямі продажі, сільське господарство, що підтримується на місцевому рівні та розроблені практики ланцюгів постачання, що усувають або

скорочують кількість посередників, сприяють тому, щоб реагувати на географічне та економічне дистанціювання між виробництвом продовольства і споживанням.

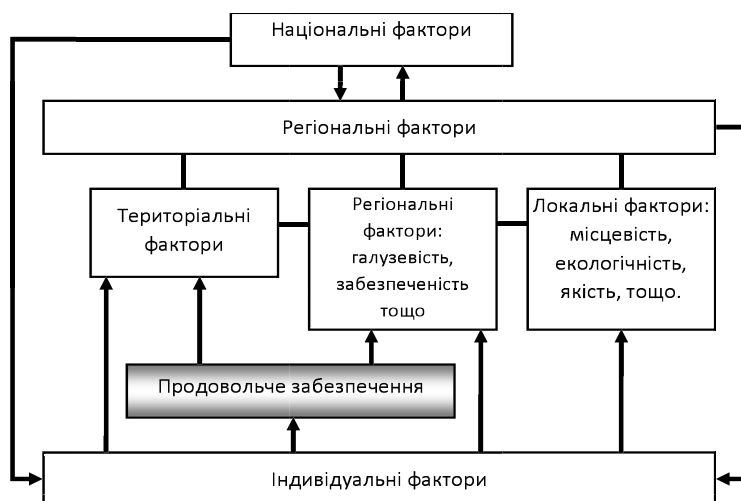

Рис. 1. Ієрархія рівнів факторів впливу на продовольче забезпечення, подубовано автором за даними [1-5]

Ці практики також створюють когнітивний зв'язок, оскільки споживачі знають походження та спосіб виробництва продовольства, часто знаючи безпосередньо виробника. Звісно, процеси релокації можуть змінити відносини продовольчого забезпечення у практиці ланцюгів постачання продовольства, які були обумовлені збільшенням фізичної відстані між виробниками та споживачами.

Проте у повсякденному житті ми повинні бути обережними вживаючи термін «місцеве продовольче забезпечення». Адже таке словосполучення припускає, що «споживання місцевої їжі є більш екологічно стійким і соціально справедливим» до місцевих виробників продовольства [6]. Крім того, термін «місцеве продовольче забезпечення» не повинен призводити до локалізму, оскільки було б нереально виключити імпорт та експорт із нашої продовольчої системи.

Однак потрібно уточнити, що ми маємо на увазі під терміном «територіальні фактори». Хоча поняття «територія» має кілька тлумачень. Он-лайн словник іншомовних слів [10] наводить таке визначення:

- територія — це частина земної кулі (суходіл, води й повітряний простір над ними), що належить певній державі або входить до складу якої-небудь частини світу.
- територія — це земельний простір, зайнятий населеним пунктом, підприємством, установою тощо.
- територія — це адміністративно-територіальна одиниця в ряді держав (Австралія, Аргентина, Бразилія, Венесуела, Індія, Канада, Ліберія, Мексика,

Нікарагуа); виділяється поряд з основною адміністративною одиницею за ознаками меншої обжитості, гіршої освоєності тощо [10].

Ми використовуємо «реляційне» значення терміну територія. Відповідно до нашого аналізу, територія це динамічний географічно-адміністративний простір, в якому взаємодіють різні суб'єкти ринку з різними рівнями влади [1-5].

Використовуючи цю теоретичну структуру, можна визначити територіальні умови, які впливають на процеси масштабування забезпечення в секторі продовольчого забезпечення.

Для вивчення територіальних факторів трансформації місцевого продовольчого забезпечення потрібно:

- ідентифікувати суб'єктів ринку на конкретній території;
- визначити взаємозв'язки між суб'єктами ринку;
- встановити геопросторове визначення суб'єктів ринку і зв'язків на території.

Загалом трансформація місцевого продовольчого забезпечення складається з кількох напрямів, які можуть бути реалізовані за допомогою якісних і кількісних методів.

В основі методики визначення трансформації місцевого продовольчого забезпечення лежить вивчення продовольчих систем, особливо регіональних (галузевість, забезпеченість тощо) або локальних (місцевість, екологічність, якість, тощо). Результати цієї методики передбачають візуалізацію даних, а також вивчення інформації про систему трансформації.

Важливу роль у визначення факторів трансформації місцевого продовольчого забезпечення належить визначенню учасників продовольчої системи (ідентифікація суб'єктів ринку на конкретній території) та визначення їх приналежності до секторів управління та фаз продовольчої системи. Секторами управління у трансформації місцевого продовольчого забезпечення виступають державні установи, приватні компанії та суспільство. Фазами продовольчої системи є етапи становлення продовольчого забезпечення як системи. Це перший крок у дослідженні територіальних факторів трансформації продовольчого забезпечення.

Наступний крок дослідження територіальних факторів трансформації продовольчого забезпечення — визначення взаємозв'язків між суб'єктами ринку. Ці взаємозв'язки між суб'єктів ринку стали можливими завдяки реалізації спільних програм або проектів, дотримання чи реалізації спільних стратегій, співпраці, партнерству тощо. З точки зору територіальних факторів трансформації продовольчого забезпечення ці взаємозв'язки є «просторами управління», які поєднують два підходи. По перше — це фізичний простір, тобто місце зустрічі або цифрові платформи. По друге - це символічне або формальне членство в системі. В обох підходах суб'єкти ринку можуть співпрацювати, вести переговори та створювати спільні проекти чи стратегії. Такі взаємозв'язки впливають на становлення та зміцнення взаємозв'язків, що складається з двосторонніх угод, але вони також були основоположними для розробки спільного територіального бачення подальших спільних дій. У всіх цих відносинах важливо вказати напрямок зв'язку, хоча типи зв'язків, такі як координація чи співпраця, майже завжди є двонаправленими.

Наступний крок дослідження територіальних факторів трансформації продовольчого забезпечення – геопросторове визначення суб'єктів ринку і зв'язків на території. Насправді геопросторове визначення суб'єктів ринку є важливим, щоб встановити їх сфери дії. Відображення зв'язків корисним для визначення кластерів суб'єктів ринку та сфер їх дії, що перетинаються.

Висновки. Дослідження територіальних факторів трансформації продовольчого забезпечення відзначаються високим практичним значенням. Встановлено, що взаємозв'язки між суб'єктами ринку продовольчого забезпечення мають різні масштаби, що визначено сферою їх дії та територіальною приналежністю. У загальному підсумку це сприяє багаторівневій ієрархії рівнів факторів впливу на продовольче забезпечення.

На підставі проведеного дослідження встановлено шість факторів трансформації місцевого продовольчого забезпечення, що включає такі рівні: національний, регіональний, територіальний, регіональний, локальний та індивідуальний різні шкали: національну, регіональну, відомчу та місцеву. Встановлено, що на територіальному рівні одночасно взаємодіють суб'єкти ринку продовольчого забезпечення різних рівнів.

Таким чином, у межах багаторівневого управління роль територіальних факторів у трансформації місцевого продовольчого забезпечення відіграє ключову роль у переході до сталої продовольчої системи.

1. Кордзая, Н. Р. (2020). Державне регулювання процесів продовольчого забезпечення населення регіонів країни. Економічний простір, (164), 139-146.

2. Шведюк, А. (2021). Інноваційний вектор становлення продовольчих систем в контексті забезпечення сталого розвитку. «MANAGEMENT, ADMINISTRATION AND LAW: PROBLEMS, TRENDS, ACHIEVEMENTS» № 4, 2021, 227.

3. Цецик, Я. (2021). Діяльність органів місцевого самоврядування щодо забезпечення життєдіяльності населення Волині під час Першої світової війни. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія, (35), 31-38.

4. Рудич, А. І. (2020). Продовольча безпека Полтавського регіону: стан, тенденції, екстраполяція. Економічний простір, (163), 120-125.

5. Кравчук, Н., Антоненко, Т., & Чаюн, В. (2021). Особливості продовольчого забезпечення сільських територій. Економіка та суспільство, (23).

6. Glubish, L. (2021). Перешкоди формуванню конкурентних переваг у секторах сфери продовольчого забезпечення України. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal, 115-136.

7. Глубіш, Л. Я. (2019). Трилема сфери продовольчого забезпечення. Економіка, фінанси, облік та право: стратегічні пріоритети розвитку в умовах глобалізації, 7.

8. Дубчак, М. А. (2021). Методи економічного дослідження продовольчого забезпечення. Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей наукової інтернет-конференції з економіки, інформаційних систем і технологій, психології та педагогіки «Світ наукових досліджень. Випуск 6», які оприлюднені на інтернет-сторінці www.economy-confer.com.ua, 20.

9. Зубков, Р. С., & Ляшенко, В. В. (2021). Регулювання процесів продовольчого забезпечення регіону. Шістдесяті економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково, 27.

10. <https://www.jnsm.com.ua/sis/index.shtml>

1. Kordzaia, N. R. (2020). Derzhavne rehuliuvannya protsesiv prodovolchoho zabezpechennia nase-lennia rehioniv krainy. Ekonomichnyi prostir, (164), 139-146.

2. Shvediuk, A. (2021). Innovatsiyni vektor stanovlennia prodovolchikh system v konteksti zabezpechennia staloho rozvytku. «MANAGEMENT, ADMINISTRATION AND LAW: PROBLEMS, TRENDS, ACHIEVEMENTS» № 4, 2021, 227.

3. Tsetsyk, Ya. (2021). Diialnist orhaniv mistsevoho samovriaduvannia shchodo zabezpechennia zhyttiediialnosti naselennia Volyni pid chas Pershoi svitovoi viiny. Naukovi zapysky Vynitskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Istoriia, (35), 31-38.
4. Rudych, A. I. (2020). Prodovolcha bezpeka Poltavskoho rehionu: stan, tendentsii, ekstrapoliatsiia. Ekonomichniy prostir, (163), 120-125.
5. Kravchuk, N., Antonets, T., & Chaiun, V. (2021). Osoblyvosti prodovolchoho zabezpechennia sil'skykh terytorii. Ekonomika ta suspilstvo, (23).
6. Hlubish, L. (2021). Pereshkody formuvanniu konkurentnykh perevah u sektorakh sfery prodovolchoho zabezpechennia Ukrainy. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal, 115-136.
7. Hlubish, L. Ya. (2019). Trylema sfery prodovolchoho zabezpechennia. Ekonomika, finansy, oblik ta pravo: stratehichni priorytety rozvytku v umovakh hlobalizatsii, 7.
8. Dubchak, M. A. (2021). Metody ekonomichnoho doslidzhennia prodovolchoho zabezpechennia. Zbirnyk tez dopovidei ukladeno za materialamy dopovidei naukovoï internet-konferentsii z ekonomiky, informatsiinykh system i tekhnolohii, psykholohii ta pedahohiky «Svit naukovykh doslidzen. Vypusk 6», yaki opryliudneni na internet-storintsi www.economy-confer.com.ua, 20.
9. Zubkov, R. S., & Liashenko, V. V. (2021). Rehuliuвання protsesiv prodovolchoho zabezpechennia rehionu. Shistdesiati ekonomiko-pravovi dyskusii: materialy mizhnarodnoi naukovy, 27.
10. <https://www.jnsm.com.ua/sis/index.shtml>